

ESTABLISHMENT AND ACTIVITIES OF THE SOCIETY OF THE UKRAINIAN LANGUAGE, LITERATURE AND CULTURE OF VOJVODINA (SERBIA)

Introduction. With the birth of the democratic processes in Yugoslavia which began to unfold in the 80s years of the twentieth century in Vojvodina – the main area of concentration Serbian Ukrainians – appeared better conditions for the establishment of national societies. Cities Verbas and Kula became the first centers of the revival of cultural and social life of the Ukrainian diaspora in Vojvodina in the early 80's. In addition to the optional study of the Ukrainian language, there were opened theatrical groups, dancing and music groups. Society of the Ukrainian language, literature and culture of Vojvodina actively attached to meeting national needs of Ukrainians in Serbia.

Purpose. Show the process of establishing Society of Ukrainian Language, Literature and Culture of Vojvodina. Outline the content of the Society's activity and highlight its role in the cohesion of the Ukrainian community in Serbia. Show how the Society provided a full functioning of national life for Ukrainians in the region.

Methods. In the article are used the following methods: analysis and synthesis, logical, critical, historical method, comparative, descriptive.

Results. Was discovered a number of problems of the Society caused by territorial dispersion of Ukrainians in Vojvodina, limited financial resources of the organization. It is shown that the indifference of the individual Ukrainian families regarding the study of the Ukrainian language by their children had a negative impact on the Society's activities.

Originality. It has been documented that the Yugoslav Ukrainians with their active social and creative activities have made a significant contribution to the presentation of Ukrainian culture among the Yugoslav peoples. Facts show how the Society of Ukrainian language, literature and culture of Vojvodina actively joined to the satisfaction of the national needs of the Ukrainians in Serbia. Is revealed, also, the content of the dialogue of Society with Ukraine and international diasporic institutions that formed the positive image of the Ukrainian culture in Serbia and in the world as a whole.

Conclusion. In general, the Society of the Ukrainian language, literature and culture «Prosvita» launched a diversified activity on the study of the Ukrainian language, literature and culture in the region. Took to a new level the cooperation between Ukrainians of Serbia and Ukraine and international community. In their work, they had a lot of problems caused by territorial dispersion of Ukrainians in Vojvodina, limited financial resources. It remains problematic relationship of the Society with the Ukrainians, who call themselves Rusyns. However, the measures organized by the Society so far, allow the Ukrainian society of Serbia to live a full national life and remain active members of foreign Ukrainians in the world.

Key words: Ukrainian diaspora, cultural activities, Ukraine, Vojvodina, Serbia, Association of Ukrainian language, literature and culture of Vojvodina.

Одержано редакцією 8.11.2016
Прийнято до публікації 23.12.2016

УДК 327:323.15(477+470)

ВОЛКОВ Володимир Олегович,
науковий співробітник відділу
громадянського та національно-
патріотичного виховання Державного
інституту сімейної та молодіжної політики
e-mail: qe1dg7bm@ukr.net

СПІВПРАЦЯ З УКРАЇНСЬКОЮ ДІАСПОРОЮ РОСІЇ ЯК ПРІОРИТЕТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

У статті висвітлюється процес формування відносин незалежної України та її діаспори в Російській Федерації крізь призму співпраці із закордонним українством. На основі аналізу нормативної бази окреслено напрями співпраці із українськими громадами Росії. Визначено основні перешкоди у взаємодії України та діаспори в РФ.

Ключові слова: Україна, зовнішня політика, діаспора, закордонні українці, Росія.

Постановка проблеми. Із здобуттям незалежності інтерес до закордонних українців зріс не лише в наукових колах, але і в політичних. Проблема взаємодії України із власною діаспорою є одною із найважливіших у зовнішній політиці нашої держави. В процесі реалізації української зовнішньої політики визначалися основні її пріоритети, де вперше

було зафіксовано норми, що стосувалися закордонних українців в цілому. Утверджувалась позиція, згідно якої українці, котрі опинилися поза межами своєї країни, потребують особливої уваги збоку батьківщини. Окремо це стосувалося українців, які проживали у колишніх республіках СРСР.

Нині підтримки та захисту потребують центральні інституції українців Росії, оскільки на пострадянському просторі у порівнянні із західною гілкою української діаспори ще досі триває створення етнокультурної інфраструктури східної діаспори. Саме тому налагодження зв'язків із українцями Росії залишається одним із напрямів зовнішньополітичної діяльності України і потребує ретельного вивчення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Слід зазначити, що досліджувана у нашій статті проблематика побічно зустрічається у працях таких дослідників: С. М. Вдовенко [1], В. Б. Євтух [2], А. А. Попок [3], Л. І. Мазука [4] та ін. Проте, у вітчизняній історіографії українська діаспора вивчається як об'єкт державної політики на загальному рівні. В свою чергу, досить поверхово висвітлена тематика взаємовідносин України та діаспори, яка проживає у Російській Федерації.

Мета. Метою нашого дослідження є визначення рівня взаємодії України із діаспорою в РФ крізь призму зовнішньої політики української держави.

Виклад основного матеріалу. В процесі розпаду СРСР усі спірні питання, в тому числі і національні, потребували юридичного врегулювання. Обравши незалежний вектор розвитку, українська держава мала визначитися із пріоритетами зовнішньої та внутрішньої політики. У контексті цього слід звернутися до Декларації про державний суверенітет України, зміст якої містив зокрема такі положення:

- Українська РСР виявляє турботу і вживає заходів щодо охорони і захисту інтересів громадян УРСР, які перебувають за межами Республіки;
- Українська РСР виявляє піклування про задоволення національно-культурних, духовних і мовних потреб українців, що перебувають за межами Республіки [5].

Виходячи із зафіксованих норм документу, можна стверджувати, що на рівні законодавства співпрацю з діаспорою було визнано одним із важливих напрямів зовнішньої політики. Безумовно, ця концептуальна ідейна засада вимагала практичної реалізації.

Одним із перших важливих кроків на шляху до налагодження зв'язків з українською діаспорою в Росії стало встановлення дипломатичних відносин між Україною та Російською Федерацією. Так, 14 лютого 1992 року у Мінську було підписано протокол, згідно якого у Російській Федерації розпочинало свою роботу українське посольство [6]. Впродовж 1992 – 1994 рр. Надзвичайним і Повноважним Послом України в РФ був Крижанівський Володимир Петрович [7]. У результаті в українській державі з'явилися нові можливості з розбудови ефективних відносин із українством Росії.

Треба зазначити, що на початку 1990-х років був наявним брак у взаємодії українців РФ та України, що проявлялося на рівні функціонування українського посольства в Москві. Зокрема, із звернення Народного Руху України (Московського територіального об'єднання руху № 1) впливали деякі нюанси про взаємодію українців із українським представництвом. Так, у документі стверджувалося про погану роботу посольства України в Москві, яке не вирішувало питання громадянства, проблеми військовослужбовців тощо. На думку керівників московського осередку Народного Руху з метою вирішення проблем українців виникала потреба у створенні почесних консулатів [8, 2]. В свою чергу, делегація Народного Руху на чолі із Петро Перепустом мала прибути із Москви до Києва влітку 1992 р. Слід констатувати, що взаємовідносини України із власною діаспорою в Росії перебували на етапі оформлення.

Нового імпульсу справі налагодження системних зв'язків української держави з діаспорою було надано Постановою Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України», затвердженою від 2 липня 1993 р. У завданнях документу було прописано норми *захисту прав та інтересів громадян України, юридичних осіб за кордоном, створення умов для підтримання контактів із зарубіжними українцями й вихідцями з України, надання їм допомоги згідно з міжнародним правом*. Отже, серед пріоритетних функцій зовнішньої політики України визнавалася необхідність налагодження *контактів з українською діаспорою*. В Постанові наголошувалось на необхідності задоволення національно-культурних, духовних, мовних та інших потреб етнічних українців [9].

Нормативно-правова база заклала основи взаємодії української держави з діаспорою в цілому. В свою чергу, Державна програма «Українська діаспора на період до 2000 року» загострювала увагу на розв'язанні проблем національно-культурного розвитку закордонного українства, що передбачало розвиток культурно-шефських відносин із об'єднаннями української діаспори на рівні міст, сіл, областей, організації культурно-мистецьких фестивалів за кордоном тощо. Фактично йшлося про співпрацю із діаспорою на рівні інституцій [10].

Свого практичного відображення, задекларовані заходи щодо налагодження Україною зв'язків із діаспорою в РФ, знайшли у звітній доповіді голови Об'єднання Українців Росії на III конгресі українців Росії, в Москві у квітні 2002 р. Зокрема, О. Руденко-Десняк зазначав, що після прийняття Національної програми «Закордонне українство» на період до 2005 року, контакти діаспори і України значно поживалися [11].

Проте перешкодою в розбудові адекватної політики щодо власної діаспори часто стає невпевненість у кроках державного будівництва. В цьому контексті ефективним може бути надання українського громадянства вихідцям з України як рішучого фактору у досягненні їхніх прав, а також збереженні етнічної само ідентифікації.

Слід зазначити, що в 2000-х роках неодноразово підіймалося питання вдосконалення державної програми «Закордонне українство». Теоретична складова документу була доповнена в 2004 р. Указом Президента України «Про забезпечення організації співпраці з українцями, які проживають за межами України». Зокрема, У пункті 1 зазначалося, що на Державний Комітет України у справах національностей та міграції покладається забезпечення співпраці із закордонним українством. В свою чергу, у пункті 2 окреслювалися зміни, які необхідно було внести до Положення про Державний Комітет України у справах національностей та міграції. Так, до другого абзацу пункту 1 додавалися слова - «забезпечення зв'язків з українцями, які проживають за межами України». А другий абзац пункту 3 доповнювався словами «і організація співпраці з ними» [12, 1]. До проекту було залучено МЗС України, яке паралельно здійснювало підготовку Національної програми «Закордонне українство» на період до 2010 р. Зокрема, у пункті 1 зазначеного документу МЗС рекомендувало надати пріоритетного значення питанням гарантій задоволення національно-культурних і мовних потреб закордонних українців, а також чітко визначити та забезпечити фінансові умови виконання відповідних заходів. За доцільне вважалося також приділити особливу увагу потребам українців у тих країнах, де вони є автохтонними та зазнають найбільшого асиміляційного впливу. До переліку таких країн відносили насамперед Білорусь, Молдову, Польщу, Росію, Румунію тощо. Виконавцями програми мали бути МЗС та Державний комітет України у справах національностей та міграції [12, 7].

Розробка програми співпраці із закордонним українством відбувалася на основі моніторингу діяльності центральних українських осередків діаспори у країнах проживання. Наприклад, у рамках підготовки проведення п'ятого засідання Міжпарламентської комісії зі співробітництва Верховної Ради України та Федеральних Зборів РФ у 2005 р., Міністерство Закордонних Справ надало матеріали про діяльність Національного культурного центру України в Москві [13, 6]. В контексті міждержавної взаємодії робота Національного культурного центру планувалася і погоджувалася із усіма сторонами наперед [13, 7].

Аби краще з'ясувати проблеми та потреби української діаспори в серпні 2006 року проводився IV Всесвітній форум українців, де було зібрано 450 делегатів і 450 гостей. На форумі був присутній в тому числі й директор української бібліотеки в Москві – Юрій Кононенко [14].

Результатом вищезгаданої зустрічі у Києві із численними представниками українських громад зарубіжжя стало затвердження у 2006 році Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року [15]. Окрім загальновідомих пунктів програми щодо підтримки діаспори, прописувалася перспектива залучення її до розбудови сучасної української держави. Особливо, це стосувалося українців, які проживають саме на теренах колишнього СРСР.

Щодо співпраці із українською діаспорою в Російській Федерації, то МЗС в контексті програми пропонувало виділити такі головні напрями:

- збільшення обсягів мовлення Всесвітньої служби радіо України на територію РФ;
- ініціювати проведення Днів українського телебачення/радіомовлення;

- в рамках щорічної Московської міжнародної книжкової виставки організувати презентацію окремого інформаційного стенду української книги;
 - сприяти забезпеченню існуючих шкільних класів та студентських груп в російських навчальних закладах українською літературою, налагодити її випуск у Росії, враховуючи позитивний досвід російського видавництва «Схід-Захід»;

- надавати методичне сприяння проведенню Всеросійського фестивалю українських хороших колективів ім. О. Кошиця та діяльності семінару-лабораторії традиційної культури українців Росії на базі Лазаревського центру національних культур (Сочі) та ін [12, 12].

Вищезазначені наміри повноцінно не були втілені в життя і переважно залишилися на рівні рекомендацій. В Росії відсутні україномовні освітні заклади та повноцінні ЗМІ.

У 2010 році відбулися парламентські слухання, присвячені стану закордонного українства та перспективам співпраці із ним. Було констатовано, що в структурі МЗС було створено відповідний підрозділ – управління з питань закордонного українства. У рекомендаціях слухань заслуговує на увагу теза щодо можливого створення у Києві Світового культурно-інформаційного центру українців [16].

Висновки. В цілому, у порівнянні із західним українським зарубіжжям, для якого ключовою ціллю є збереження етнічної ідентичності, для східної гілки діаспори стоїть завдання відродження такої ідентичності. Отже, доцільною є побудова специфічної тактики взаємодії із українцями в Росії, спрямованої на розвиток соціально-гуманітарної сфери. А це, в свою чергу, передбачає впровадження розгорнутої мережі закладів україномовної освіти, а також засобів масової інформації. Враховуючи чисельність східної української діаспори, нагальною потребою є створення державної структури, уповноваженої вирішувати проблеми українців Росії. Крім того, ефективно налагодження зв'язків із діаспорою мало б передбачати залучення її очільників до числа народних депутатів Верховної Ради. В такому ключі комунікація між українською діаспорою РФ і Україною вийшла б на якісно новий рівень і стала реальним об'єктом політики держави.

Список використаної літератури

1. Вдовенко С. М. Закордонне українство в національному державотворчому процесі: ідентифікація, організація, взаємовідносини. / С. М. Вдовенко. – Ч., 2004. – 209 с.
2. Євтух В., Камінський С., Ковальчук О. та ін. Зберігаючи українську самобутність. / В. Євтух, Є. Камінський, О. Ковальчук та ін. – К., 1992. – 100 с.
3. Попок А. А. Закордонне українство як об'єкт державної політики / А. А. Попок. – К. : Альтерпрес, 2007. – 227 с.
4. Мазука Л. І. Українська держава та світове українство: актуальні питання, потенціал і перспективи взаємодії / Л. І. Мазука. – К. : НІСД, 2013. – 32 с.
5. Декларація про державний суверенітет України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/55-12>
6. Протокол про встановлення дипломатичних відносин між Україною та Російською Федерацією [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_015
7. Посольство України в Російській Федерації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://russia.mfa.gov.ua/ua/embassy/history>
8. ГДА МЗС. – Ф. 1, оп. 4, спр. 6888а,
9. Постанова Верховної Ради України «Про Основні напрями зовнішньої політики України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T336000.html
10. Постанова КМУ від 22 січня 1996 р. Про державну програму «Українська діаспора на період до 2000 р.» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/119-96-п>
11. Звітна доповідь голови Федеральної національно-культурної автономії «Українці Росії», голови Об'єднання Українців Росії, О. Руденко-Десняка [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://kobza.com.ua/objednannja-ukrajinciv-rosiji/456-zvitna-dopovid-golovy-federalnoji-nacianalno-kulturnoji-avtonomiji-ukrajinci-rosiji-q-golovy-objedna.html>
12. ГДА МЗС. – Ф. 1, оп. 6, спр. 15545, 15 арк.
13. ГДА МЗС. – Ф. 1, оп. 6, спр. 15153, 67 арк.
14. Звіт про IV Всесвітній форум Українців [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.oocities.org/finukr/ivforum.htm>
15. Постанова Кабінету Міністрів від 26 липня 2006 р. Про затвердження «Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1034-2006-п>
16. Постанова Верховної Ради України Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Закордонне українство: сучасний стан та перспективи співпраці» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.archives.gov.ua/International/2001_9.php

References

1. Vdovenko, S. M. (2004). *Foreign Ukrainians in the national state-building process: identification, organization, relationships*. Chernihiv. (In Ukr.)
2. Evtukh, V., Kaminski, E., Kovalchuk, O. and others (1992). *Keeping Ukrainian identity*. Kyiv. (In Ukr.)
3. Popok, A. A. (2007). *Foreign ukrainians as an object of public policy*. Kyiv: Alterpres. (In Ukr.)
4. Mazuka, L. I. (2013). *Ukrainian state and Ukrainians worldwide: issues, potential and prospects of interaction*. Kyiv: NISD. (In Ukr.)
5. The Verkhovna Rada of Ukraine (1990), *Declaration of state sovereignty of Ukraine*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/55-12> (In Ukr.)
6. *The protocol on establishment of diplomatic relations between Ukraine and the Russian Federation*. Retrieved from http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_015 (In Ukr.)
7. *Embassy of Ukraine in the Russian Federation*. Retrieved from <http://russia.mfa.gov.ua/ua/embassy/history> (In Ukr.)
8. Foreign Ministry State Archives Branch. F. 1, d. 4, c. 6888a, 169 p.
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), *Resolution On main directions of foreign policy of Ukraine*. Retrieved from http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T336000.html (In Ukr.)
10. Cabinet of Ministers of Ukraine (1996), *Resolution on state program «Ukrainian Diaspora in the period up to 2000»*. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/119-96-п> (In Ukr.)
11. *Report of Chairman of Federal natsionalno cultural autonomy «Ukrainians of Russia», A. Rudenko-Desnyaka*. Retrieved from <http://kobza.com.ua/objednannja-ukrajinciv-rosiji/456-zvitna-dopovid-golovy-federalnoji-nacianalno-kulturnoji-avtonomiji-qukrajinci-rosijiq-golovy-objedna.html> (In Ukr.)
12. Foreign Ministry State Archives Branch. F. 1, d. 6, c. 15545, 15 p.
13. Foreign Ministry State Archives Branch. F. 1, d. 6, c. 15153, 67 p.
14. *Report on the IV World Forum of Ukrainians*. Retrieved from <http://www.oocities.org/finukr/ivforum.htm> (In Ukr.)
15. Cabinet of Ministers of Ukraine (2006), *Resolution on approval of «State program of cooperation with foreign Ukrainian for the period till 2010»*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1034-2006-п> (In Ukr.)
16. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), *Resolution On recommendations of parliamentary hearings on the topic: «Foreign Ukrainians: Current state and prospects of cooperation»*. Retrieved from http://www.archives.gov.ua/International/2001_9.php (In Ukr.)

VOLKOV Volodymyr, fellow civil and national-patriotic education State Institute of Family and Youth Policy,

e-mail: qe1dg7bm@ukr.net

COOPERATION WITH THE UKRAINIAN DIASPORA IN RUSSIA AS A PRIORITY OF FOREIGN POLICY OF INDEPENDENT UKRAINE

Abstract. Introduction. *Since winning independence Ukrainian Foreign interest has grown not only in academic circles, but also political. The problem of cooperation between Ukraine with its own diaspora is one of the most important foreign policy of our country. More than ever now need support and protection of Ukrainian central institutions as the former Soviet Union in comparison with the western branch of the Ukrainian diaspora still ongoing creation of ethnic and cultural infrastructure of eastern diaspora. That's why networking with the Ukrainian Russia remains one of the directions of foreign policy of Ukraine and requires careful study.*

Purpose. *The aim of our study is to determine the level of cooperation with Ukraine Diaspora in Russia through the prism of foreign policy of the Ukrainian state.*

Results. *The article deals with the formation of independent Ukraine relations and its Diaspora in Russia through the prism of cooperation with foreign Ukrainians. The analysis of the regulatory framework outlines areas of cooperation with Ukrainian community in Russia. The main obstacles to cooperation between Ukraine and the diaspora in Russia.*

Conclusion. *Therefore, it is expedient construction of specific tactics of interaction with the Ukrainian Russia aimed at developing social and humanitarian sphere. This, in turn, provides for the introduction of an open network of Ukrainian language education and media. Considering the number of eastern Ukrainian diaspora pressing need is to create a state agency empowered to solve problems of Ukrainian.*

Key words: *Ukraine, foreign policy, diaspora, foreign ukrainian, Russia.*

*Одержано редакцією 11.10.2016
Прийнято до публікації 23.12.2016*

